

ca societatea să se modifice, să se prognozeze tipurile de relații economice, de schimb, să se modifice rezultatele nesatisfăcătoare.

Unirea muncii fizice cu cea intelectuală este folositoare nu numai pentru cei nevoiași, dar și pentru cei privilegiați. Este necesar un învățământ general pentru toți legat de educația prin muncă. Universul poate fi subordonat intereselor oamenilor, dar legarea puternică de util poate transforma omul în servul intereselor proprii. Numai creația, creația de sine stătătoare, garantează și afirmă cunoașterea adecvată.

DESPRE ESENȚA ȘI CORELAȚIA DINTRE LEGITIMITATEA, AUTORITATEA ȘI EFICIENȚA PUTERII POLITICE.

Ion Vangheli,
doctor, conf. universitar, UTM

Legitimitatea, autoritatea și eficiența puterii politice ar fi să fie concomitent și trăsături absolute ale puterii politice și cerințe universale față de ea când și unde nu s-ar manifesta aceasta. Din păcate, sau, spre regret, le atestăm într-o armonie și concordanță completă mai degrabă ca abstracție sau alinare intelectuală, realitatea politică fiind nu întocmai așa și manifestându-se într-un șir de combinații ale acestora, doza sau nivelul, gradul concordanței acestora fiind diferite în dependență de mai mulți factori. Dar până a le dezvălui mai concret ne vom pronunța pe scurt la esența fiecăreia în parte.

Vom observa mai întâi de toate, că primele – legitimitatea și autoritatea, după conținutul manifestării în practica politică, sunt foarte apropiate.

Se susține, nu fără temei, că noțiunea „legitimite” a apărut la începutul sec. XIX în legătură cu mișcarea politică din Franța, cunoscută în istorie ca mișcarea legitimiștilor, și care avea drept obiectiv/scop restabilirea puterii regelui din dinastia Bourbonilor, ca unicul legitim, spre deosebire de puterea „uzurpatorului” Napoleon. Termenul inițial însemna și exprima convingerea, că puterea primită după principiul moștenirii tronului de către rege, spre deosebire de puterea uzurpatorilor, este unica justificată. Însăși termenul francezesc „legitimite” pe lângă echivalentul românesc legitimitate mai poate fi tradus și ca „în conformitate cu legea”. Însă mai târziu acest termen a căpătat o semnificație mai largă: legitimitatea a început să se lege cu utilizarea justificată și pe dreptate de către putere a forței, violenței, constrângerii. La baza principiului legitimității se află acele cauze și circumstanțe sociale de importanță, pe care, sau prin care, se întemeiază dreptul unei anumite forțe politice la putere. În ultima instanță anume prin aceste pricini se justifică faptul, că minoritatea domină, conduce, iar majoritatea este ascultătoare, se supune în mod benevol. Principiile funcționale ale legitimității prescriu minimul necesar de încredere dintre guvernanți și guvernați. Într-o atare situație guvernanții conștientizează și simt că-și fac

meseria pe „temeiuri juridice”, iar cei care se supun percep pretențiile celor dintâi, adică celor de la putere, ca justificate, adică au dreptul. Ghilimelele de la cuvântul temeiuuri juridice au semnificația că aici el este folosit nu în sens direct, ci indirect. În sens exact „legitimitatea puterii, dreptul ei de a-și exercita prerogativele de putere în baza temeiurilor juridice” se exprimă prin termenul „legalitate” (fr. „legalité”). Astfel putem observa că aceste două cuvinte, deși în mod evident sunt apropiate, se cer delimitate: cuvântul „legitimitate” poartă mai mult, sau cu prisosință, caracter axeologic, pe când, cel de „legalitate” – mai mult caracter juridic. Ultimul mai însemnând transparent, deschis, netăinuit, public. În cazul legitimității puterii politice este vorba de recunoașterea socială a puterii, despre încrederea pe care i-o acordă cetățenii, despre susținerea de care se bucură ea din partea cetățenilor. În cazul legalității este vorba despre consfințirea prin drept/lege a puterii, în documentele juridico-politice ale statului – Consuție și alte acte normative juridice.

Legitimitatea puterii este un fenomen social-psihologic, care se manifestă în conștiința cetățenilor în formă de orientări valorice pozitive vizavi de instituțiile puterii politice respective, în convingeri bazate pe cunoaștere și înțelegere că acestea sunt justificate, pe dreptate, echitabile. Este știut însă, că nu toți cetățenii împărtășesc aceste convingeri, și asta se întâmplă și în democrațiile performante nu numai în cele tinere. Totuși legitimitatea puterii politice presupune susținerea (cursului politic al regimului, acceptarea și calificarea drept corecte a deciziilor ș.a.), ascultarea/supunerea, prin convingere da nu prin constrângere, a acesteia de către o cât mai mare majoritate din membrii societății.

După câte se știe, legitimitatea politică poate fi clasificată după mai multe criterii, cea mai răspândită, și devenind dominantă în politologie, fiind cea înaintată de renumitul sociolog și politolog M. Weber. El a evidențiat tipurile ideale, modelele logice de legitimitate: rațională, tradițională și carismatică. Primul tip se bazează pe convingerea că procedurile prin care regulile sunt fixate sunt legale, și pe credința în dreptul celor care au autoritate să modifice procedurile sau să le fixeze, cu condiția ca ei să urmeze o procedură clar stabilită. Astfel, o lege este legitimă dacă a fost votată în condiții corecte de către reprezentanții corect aleși. Al doilea tip de legitimitate se bazează pe credința că ceea ce este stabilit prin tradiție, din vremuri străvechi, imemorabile, este sacru în sine și suficient pentru a se justifica. Cel de-al treilea tip se întemeiază pe credința în calitățile excepționale ale unui individ.

Weber a evidențiat tipurile ideale de legitimitate. În realitatea istorică acestea se manifestă în formă pură foarte rar. În viața politică mai degrabă și realmente putem vorbi despre dominarea sau prevalarea unui sau altui tip de legitimitate, prin prezența concomitentă și a tuturor celorlalte modalități de legitimitate a puterii. Orice nouă putere politică tinde să acceadă în funcție pe cale legală, adică respectând ea însăși legile, dreptul, și cere ca de aceleași legi să se conducă

și cetățenii; când este posibil ea nu se dezice, dar face trimiteri și la tradiții, iar dacă se crează condițiile necesare, nu are nimic contra de a ridica deasupra tuturor măsurilor – personalitatea conducătorului, liderului puterii, care întrunește un șir de calități deosebite necesare pentru a conduce cu statul și societatea.

Legitimitatea puterii nu se limitează la aceste trei tipuri clasice. În a doua jumătate a secolului XX se impun și alte tipuri de legitimitate, precum: etnică, structurală, ideologică, personalizată, care într-o anumită măsură se intersectează cu cele elaborate de M. Weber. Este de observat, că legitimitatea puterii nu este o constantă amorfă, ci cunoaște o dinamică destul de variabilă. La anumite etape istorice ea poate spori, iar la altele – să decadă, deoarece în societate au loc, și nu rareori oscilări ale legitimității puterii. Aceste oscilări în mare măsură depind de felul cum își fac meseria politicienii, de gradul de funcționalitate a întregului sistem politic. Legitimizarea puterii este nu altceva decât sporirea numărului de cetățeni din întreaga populație a țării care le oferă credibilitate liderilor și instituțiilor puterii. Deasupra instituțiilor puterii planează mereu „sabia lui Damocle” – chestiunea reproducerii, chiar sporirii, legitimității puterii, deși acesta nu este un lucru atât de ușor, dacă avem de a face cu o societate civilă matură, cu cetățeni liberi, informați, cu demnitate și verticalitate, care nu le dau voie conducătorilor să uite de promisiunile preelectorale. Numai reproducerea permanentă a legitimității face puterea stabilă, trainică și sigură.

Cuvântul „autoritate” este definit ca: 1) relație prin care o persoană sau grup acceptă ca legitim faptul ca deciziile și acțiunile sale să fie ghidate de o instanță exterioară (persoană, grup, organism); 2) formă de acceptare diferită, atât de acceptarea forțată, datorată coerciției, exercitării puterii, cât și de acceptarea pe bazele stricte ale convingerii; 3) „putere legitimă”. Practic cel de-al treilea sens al acestui cuvânt face identice, sau sinonimice cuvintele „legitimitate” și „autoritate” politică.

Autoritatea politică este capacitatea puterii de a-și impune voința în societate printr-o diversitate de mijloace pentru a-i asigura stabilitatea și funcționalitatea. Ea are trei funcții: 1) a impune interesele sociale în raport cu interesele individuale; 2) a simplifica și face posibil procesul de decizie; 3) a oferi un cadru unic pentru activitatea organizată a unui grup, colectivități, organizații. Autoritatea puterii politice se bazează pe forța argumentelor și nu pe argumentul forței. Ea este organic legată, sau dependentă, de legitimitatea ei. Evident puterea politică întotdeauna tinde să acționeze în limitele sau sub acoperișul legitimității. Atunci când acțiunile și influența puterii politice sunt consfințite de lege – o așa influență a puterii politice se definește ca autoritate. Altfel zis autoritatea reprezintă o formă specifică de influență și de dominare – influență autorizată, oficializată. Datorită trăsăturilor atractive de caracter politic, meritelor în

soluționarea cu succes a diferitor probleme sociale și a altor virtuți, puterea politică capătă o influență și autoritate enorm de mare.

Legalitatea și legitimitatea puterii politice sunt condiții importante ale autorității ei, dar nu întotdeauna acestea garantează în mod automat autoritatea. Asta depinde în mare măsură de aceea, interesele cărei părți a populației, sau altfel spus, cărei părți a electoratului – minoritare sau majoritare – exprimă și garantează satisfacerea corespunzătoare puterea politică dată. Dacă nu se respectă balanța intereselor: a celor de la putere, a păturilor și grupurilor sociale majoritare și minoritare, nu pot fi excluse tensionările, care pot provoca rotația anticipată la putere a altor forțe.

În cazul armoniei și corespunderii legalității, legitimității și autorității indice și concomitent apreciere a funcționalității puterii sunt disciplina, optimismul, un astfel de comportament al cetățenilor, care trezește simpatii și admirația străinilor, altor popoare ale comunității internaționale. După părerea politologilor americani G. Almond și S. Verb cel mai perfect și de valoare indice și controlor al legitimității puterii politice este starea de spirit în societate, altfel zis starea sentimentelor politice. Puterea politică este considerată legitimă și stabilă dacă este acceptată de cât mai mare majoritate de cetățeni și apreciată ca formă de guvernare corectă, pe dreptate.

Eficiența puterii politice, randamentul ei sunt condiționate de următoarele cerințe:

a) reflectarea adecvată a intereselor grupurilor sociale, întregului masiv uman pe care ea se bazează, și articularea lor cu interesele celorlalte grupuri și categorii sociale a societății care împreună formează un tot întreg;

b) dacă puterea politică nu se va contrapune societății, nu-i va impune sau principiile sale, mai ales cele care vin în contradicție cu partea majoritară a acesteia, da se adaptează la imperativele acestei părți a societății, dacă este în stare să armonizeze aceste cerințe și interese;

c) dacă puterea, satisfăcând interesele și necesitățile grupurilor sociale pe care se bazează, demonstrează totodată gătința și apacitatea de a găsi „mijlocul de aur”, de a merge în întâmpinarea intereselor celorlalte grupuri, sau, în cel mai rău caz, nu le va leza într-atât ca să se contrapună totalmente acestor grupuri.

Misiunea puterii politice constă în păstrarea integrității și unității societății, menținerea stabilității și asigurarea dezvoltării ascendente , - misiune practic practic realizabilă doar în cazul articulării intereselor tuturor grupurilor sociale, tuturor cetățenilor și gestionării cu pricepere, iscusite, înțelepte a proceselor car au loc în societate.

Această misiune se detaliază în funcțiile puterii politice, una dintre care este prevenirea tensionărilor, neadmiterea evoluției lor în conflicte, atingerea consensului.

Eficiența puterii politice rezultă din capacitatea și capabilitatea ei de a-și exercita funcțiile de bază din punctul de vedere a părții majoritare a populației. Ea se manifestă drept talent, iscusință, măiestrie, profesionalism al instituțiilor puterii de a satisface mai întâi de toate interesele părții majoritare a cetățenilor, de a asigura o cantitate necesară de bunuri, mărfuri, servicii calitative, un nivel decent de viață și trai pentru toți cetățenii.

Între legitimitatea, autoritatea și eficiența puterii politice există o legătură reciprocă internă, dar această legătură nu este univocă. Ne solidarizăm cu acei politologi și analiști politici care evidențiază patru poziții, situații sau forme de atare legătură din cadrul diferitor regimuri și sisteme politice.

1. În regimurile democratice această legătură este directă, atestăm cea mai desăvârșită formă de armonie, întrucât stabilitatea democrației este determinată atât de dezvoltarea economică avansată, cât și de legitimitatea și eficiența puterii politice, a sistemului politic în ansamblu.

2. În regimurile totalitare putem atesta și constata un nivel ridicat de legitimitate, ce-i drept impusă abuziv, fără a se consulta cu cetățenii, dar un nivel redus de eficiență; această eficiență nu poate fi de lungă durată. După câte se știe în aceste regimuri, îndeosebi în cele de tip comunist, domină credința oarbă și supunerea totală a cetățenilor liderilor, conducătorilor, ideilor; cetățenii au parte de un nivel scăzut de satisfacere a necesităților lor vitale.

3. În regimurile autoritare atestăm nivel destul de înalt de eficiență, dar grad scăzut de legitimitate. Aici putem „descoperi” țări care au atins un nivel înalt al bunăstării datorită modernizării, dar sub aspect politic o bună parte din cetățeni își exprimă neîncrederea față de putere, se pronunță contra autoritarismului, pledează pentru trecerea la regimul democratic.

4. În țările care parcurg anevoioasa perioadă de tranziție de la totalitarism la democrație, atât legitimitatea și autoritatea cât și eficiența sunt firave, îndoielnice: toate se pomenesc într-o criză totală.

Pentru Republica Moldova de la începuturile independenței ei până în zilele noastre problema legalității, legitimității și eficienței puterii politice în persoana celor care s-au rânduie la putere a fost și rămâne extraordinar de gravă și actuală. Această gravitate își are explicația în moștenirea primită de la trecut – cel țarist iar apoi cel sovietic socialist – care și-a lăsat pecetea asupra destinului, mentalității, felului de a fi a populației trăitoare în/pe acest spațiu geopolitic, asupra conștiinței și culturii politice a oamenilor, astăzi cetățeni ai acestui stat. Acestea au cunoscut diverse metamorfoze, mai ales, când vine vorba despre populația autohtonă care a fost regizată și modelată într-atât încât din punct de vedere identitar trece printr-o o adevărată și profundă criză. Specificitatea electoratului moldovenesc constă în aceea că orientările lui valorice sunt destul de controversate. De aici și fragilitatea legalității și legitimității: nici o guvernare nu a avut o susținere absolută din partea cetățenilor sau, cel puțin, care-ar depăși

simpla majoritate a populației cu drept de vot. Tot prin aceasta se explică și nivelul modest de autoritate a puterilor politice (având în vedere rotația echipelor de guvernare) mai ales a laturii morale a acestora. Iar în ceea ce privește eficiența, problema este chiar mai gravă, întrucât ea depinde de o sumedenie de factori atât obiectivi cât și subiectivi, de calitățile intelectuale, volitive și morale și, în primul rând, de profesionalismul celor care au deținut puterea, acestea necesitând timp și răbdare, trebuind minuțios și grijuliu formate, educate. La acest capitol clasa politică moldovenească are un front enorm de mare de lucru: de învățat, de analizat, de comparat, de valorificat, de a transpune în practică.

ȘTIINȚA ASTRONOMICĂ ÎN SEC. AL XVII-lea

Vasile Vasilos,
conf. univ., dr., U.T.M.

În astronomie, secolul al XVII-lea a fost o epocă de progrese extraordinare, datorate activităților de cercetare ale lui Kepler, Galilei, Huygens, Cassini, Newton, precum și al altor savanți. Aceasta a fost vârsta de aur a observatorilor. Rămășițele scolastice vor fi puțin câte puțin înlăturate. Se descoperă noi corpuri cerești. Geografia, navigația, geodezia, întreaga fizică vor profita de pe urma acestor progrese ale astronomiei și ale aparatului ei tot mai perfecționat. Devine posibilă sinteza legilor universului, și geniul matematic al lui Newton va ști foarte curând s-o formuleze. Astronomia și împreună cu ea toate științele devin fenomene esențiale ale istoriei lumii. Zi de zi se înmulțesc interacțiunile dintre progresul științei și evoluția societății. Astfel, în 1610 dogele Veneției, invitat de Galilei, observă din campanilă sateliții lui Jupiter; în 1671 Ludovic al XIV-lea vizitează Observatorul din Paris, iar în 1675, Carol al II-lea acordă o pensie lui Flamsteed, primului „astronom regal” al Angliei, încredințându-i misiunea de a lucra la determinarea precisă a longitudinilor pentru serviciul navigației. La Paris, Jean-Baptiste Colbert (1619-1683) hotărăște să instaleze noua Academie de Științe (înființată în 1666) în observatorul de curând construit.

Astronomia în secolul al XVII-lea s-a dezvoltat având la bază cutezătoarele concepții ale polonezului **Nicolae Copernic** (1473-1543), care a demonstrat că Pământul nu este centrul universului, așa cum se credea de la Ptolemeu, din sec. II e.n., ci, dimpotrivă, el se rotește în jurul axei sale și în jurul Soarelui; și din observațiile acumulate de danezul **Tycho Brahe** (1546-1601), care a reușit să perfecționeze instrumentele astronomice, dându-le o precizie exactă, și a creat o hartă a bolții cerești. Catalogul său cu pozițiile precise a 777 stele nu avea o eroare mai mare de 1'. Tycho Brahe moare în zorii secolului al XVII-lea (toamna anului 1601), dar opera sa considerabilă de observator va avea o influență profundă asupra epocii care se deschidea. Materialul documentar pe care l-a lăsat ca moștenire va fi folosit vreme îndelungată de savanți, și în primul